

חותם שלא תם

100 שנה ליסוד 'עין גנים' - מושב פועלים ראשון בארץ ישראל

כתיבה ועריכה: עליזה וורם
עריכה: רותית כהן
עיצוב: דבורה פסטרנק
תשרי תשס"ט, אוקטובר 2008

בחול המועד סוכות תחגוג 'עין גנים' מאה שנים ליסודה. מושב 'עין גנים' נוסד בשנת תרס"ח - 1908 כמושב פועלים ראשון בארץ ישראל. רכישת הקרקע מהכפר הערבי פג'ה, נעשתה ע"י הוועד האודיסאי בכספי הלוואה שניתנו ע"י הקק"ל ונמכרה לפועלים. הידיעה על הרכישה הופיעה בעיתון הפועלים-

"הפועל הצעיר". בחול המועד סוכות תרס"ט נערכה חנוכת 'עין גנים'. לאורכו של רחוב 'עין גנים' הוקמו שלושים ואחד בתים של ראשוני המושב. המושב נבנה במתכונת של "משקי עזר", שעיקר פרנסת תושביו היתה מעבודה בפרדסי פתח תקוה. במושב הוקמו מבנים ציבוריים: מחלבה, בית כנסת, בית ספר. למושב חובר תקנון.

מתוך תקנון המושב:

א- חבר חדש במושב מתקבל על פי החלטת האספה הכללית.

ב- עבודה עברית היא חובה על כל חבר במושב.

ג- הלשון העברית היא הלשון השלטת והמדוברת ע"י חברי המושב.

ד- כל חבר במושב יהיה בעל חלקה אחת בלבד.

מייסדי המושב 'עין גנים': יעקוב פנחס, מנחם בוגרשוב, זאב כרמלי-רוצ'קין, יהושע אנטין, יצחק הנדן, זיליק מאירוב, אריה פסלוב, אברהם זונברג, שלמה אבן-טוב, יצחק כבשנה, יחזקאל בית-הלחמי, יצחק ריסקין, גליניק, שמחה שיקביץ, ישראל שפירא, פנחס ספקטור, יהושע אלטרמן, אברהם צודקוב, גד ליב רכוב, בן-אליהו, דוד בורנשטיין, אליהו דיין, דוד פוחס.

ב'עין גנים' חיו תקופה מסוימת: א.ד. גורדון- המורה הרוחני של תנועת העבודה, ברל כצנלסון, חיים יוסף ברנר (התגורר בבית משפחת פסלוב), דוד שמעוני ורבים אחרים ממנהיגי הדור.

שי עגנון התארח ב'עין גנים' ותאר אותו בספרו "תמול שלשום": **"כיצד היה הדבר, שמקום שהיה שומם מאין יושב נעשה כפר מושב? אלא באותם הימים שדומה היה עלינו שאין לנו מה לעשות בארץ עמדה סיעה קטנה של חברים שהיו דבקים בארץ ואמרו, אנחנו לא נזוז מפה - זה עין גנים שהוא המושב הראשון לפועלים העבריים בארץ ישראל, שקנו להם את מקומם בעבודתם".** שי עגנון כינה את מתיישבי 'עין גנים' "נאמני ארץ" ועליהם כתב: **"מושב עובדים זה שנוסד בימים הרעים בזמן שרבים הוכרחו לצאת מן הארץ, משום שלא מצאו מה יעשו, יקר הוא בעינינו כעין עדות חיה ונאמנה לאפשרות קיומנו בארץ".**

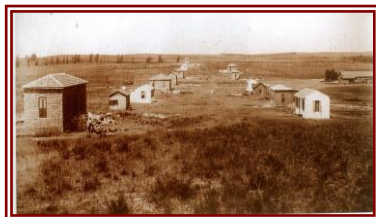
קרבנו של המושב למושבה פתח תקוה הפכה אותו מרכז לפועלים, בו נהגו להתכנס ולדון בנושאים שהעסיקו אותם. בחג השבועות תרע"א - 1911 נערכה ב'עין גנים' הועידה החקלאית הראשונה של 'פועלי יהודה'.

בתר"פ - 1920 ב'עין גנים' התכנסה האסיפה המייסדת של הארגון להקמת מושבי עובדים בארץ ישראל. עם הפיכתה של פתח תקוה לעיר, בשנת 1937, הוחלט על סיפוח המושב לעיר. האיחוד הממשי נערך ב- 1940. המושב הפך לרחוב עירוני, בתיו נהרסו ובמקומם צמחו בניינים רבי קומות. רק שרידים בודדים נשארו מעברו והם כוללים: חלק ממבנה בית הספר עין גנים (בית משפחת מאירוב), בית הכנסת וצריף משפחת פסלוב, שעבר לאחרונה שימור. ברחוב 'עין גנים' מתגוררת הסופרת תמר בורנשטיין-לזר שהשכונה היוותה לה השראה לסדרת ספרי 'קופיקו'.

מקורות מידע אודות 'עין גנים'

- מרכזי חריזמן, לנוער, כרך ו', טז: **עין גנים**, ספרית א"י של הקק"ל, "אמנות", תל אביב, 1930
- עדה יבין, **עין גנים סיפורו של מושב הפועלים הראשון**. ירושלים: "יד יצחק בן צבי"
- אלון שניידרמן, **עין גנים קופיקו נגד חסמב"ה**, "מלאבס", 7 בספטמבר 2005
- עין גנים-מושב פועלים ראשון בארץ ישראל**, חוברת בהוצאת בית ספר עין גנים, פ"ת

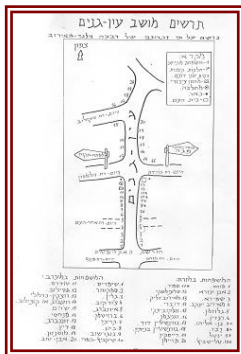
- עין גנים - מושב עובדים ראשון בפתח תקוה**
members.tripod.com/~EinGanim/page1.htm
- מרכז פסג"ה פתח תקוה - עין גנים מושב פועלים**
www.pisga-pt.org.il
- עיריית פתח תקוה - עין גנים סיפורו של מקום**
www.petah-tikva.muni.il
- עין גנים - מושב עברי ראשון בארץ ישראל**
welcome.to/einganim
- עין גנים - ניסן בן אליהו**
www.kaisernet.com/be1/behb1.htm

הבתים בראשית של עין גנים

חברי הוועד הראשון של עין גנים
מימין: יעקב פנחס, מנדל בוגרשוב, זאב רוצ'קוב

תרשים מושב עין גנים
מתוך חוברת שהופקה ע"י בית ספר עין גנים

צריף פסלוב - כיום

בית מאירוב - כיום מזכירות בית ספר עין גנים